

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. balandžio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (pranešėja), Algirdo Taminsko ir Donato Šerno (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovo** (*duomenys neskelbtini*) kasacinį skundą dėl (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos (*duomenys neskelbtini*) sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės (*duomenys neskelbtini*) ieškinį atsakovui (*duomenys neskelbtini*) dėl išlaikymo nepilnamečiam vaikui ir išlaikymo skolos priteisimo bei pagal atsakovo (*duomenys neskelbtini*) priešieškinį ieškovei (*duomenys neskelbtini*) dėl tėvystės nuginklėjimo, tretieji asmenys: (*duomenys neskelbtini*), išvadą teikianti institucija – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (*duomenys neskelbtini*) apskrities Vaiko teisių apsaugos skyrius.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių tėvystės, pripažintos savanorišku pareiškimu, nuginklėjimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė (*duomenys neskelbtini*) prašė priteisti iš atsakovo (*duomenys neskelbtini*) nepilnamečiam vaikui (*duomenys neskelbtini*), gimusiam (*duomenys neskelbtini*), išlaikyti po 150 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis iki jo pilnametystės, pavedant jai šiomis lėšomis disponuoti užufruoto teise, pradedant skaičiuoti išlaikymą nuo (*duomenys neskelbtini*), bei išlaikymo įsiskolinimą už trejus metus – 5400 Eur.
3. Atsakovas (*duomenys neskelbtini*) priešieškiniu prašė nustatyti, kad jis nėra vaiko tėvas, ir pripažinti negaliojančia gimimo įrašo grafą, kurioje jis nurodytas kaip vaiko tėvas.
4. Ieškovė nurodė, kad (*duomenys neskelbtini*).
5. Atsakovas nurodė, kad (*duomenys neskelbtini*).

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismas (*duomenys neskelbtini*) sprendimu ieškinį atmetė, priešieškinį patenkino: nustatė, kad atsakovas (*duomenys neskelbtini*) nėra vaiko (*duomenys neskelbtini*) tėvas, o vaikas (*duomenys neskelbtini*) nėra atsakovo (*duomenys neskelbtini*); panaikino gimimo įrašo duomenis apie tėvą.
7. Teismas iš ieškovės paaiškinimų ir byloje atliktos DNR ekspertizės išvados nustatė, kad atsakovas nėra vaiko biologinis tėvas, taip pat nustatė, kad tarp vaiko ir atsakovo nėra (*duomenys neskelbtini*) emocinio ryšio, nes vaikas nepažįsta atsakovo, su juo nebendrauja, kaip savo tėvą žino visai kitą žmogų. Dėl to teismas nusprendė, kad būtų neteisinga, jog kaip vaiko tėvas būtų ir toliau nurodomas atsakovas.
8. Teismas pažymėjo, kad ieškovė netikslino ieškinio ir neprašė nustatyti vaiko biologinio tėvo ir priteisti iš jo išlaikymą, nors tokia galimybė jai buvo išaiškinta. Atsakovas neturi teisės prašyti teismo nustatyti biologinį vaiko tėvą, o galimas vaiko tėvas (*duomenys neskelbtini*) neprašė pripažinti jį vaiko biologiniu tėvu ir priteisti iš jo išlaikymą.
9. Teismas, įvertinęs byloje esančius įrodymus, padarė išvadą, kad atsakovas nuo pat vaiko gimimo žinojo, jog jis nėra jo biologinis tėvas, todėl praleido Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – **CK**) 3.152 straipsnio 1 dalyje nustatytą vienerių metų ieškinio senaties terminą tėvystei nuglūdyti. Teismas nusprendė, kad šiuo atveju tėvystės nuglūdinimas atitinka vaiko interesus, todėl atraukino praleistą ieškinio senaties terminą.
10. Teismas, atsižvelgdamas tai, kad atsakovas nėra vaiko biologinis tėvas, ieškovei vaiko biologinis tėvas buvo žinomas, tačiau ji nesikreipė į teismą dėl tėvystės nustatymo, tarp atsakovo ir vaiko nėra emocinių ryšių, konstatavo, jog atsakovas negali būti vaiko tėvu ir jam nelieka pareigos teikti vaikui išlaikymą bei sumokėti išlaikymo įsiskolinimą.

11. (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį atskirąjį skundą, (*duomenys neskelbtini*) sprendimu pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą, kuriuo priešieškinių atmetė, o ieškinį patenkino iš dalies: priteisė iš atsakovo išlaikymą vaikui po 115 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo (*duomenys neskelbtini*) iki vaiko pilnametystės, priteisė lėšų tvarkytoja užufrukto teise paskyrė ieškovę, priteisė iš atsakovo ieškovei 4140 Eur išlaikymo skolos.
12. Kolegija atmetė kaip neįrodytus atsakovo teiginius, kad apie tai, jog jis nėra vaiko biologinis tėvas, jis sužinojo tik (*duomenys neskelbtini*), o tėvystę pripažino suklaidintas ieškovės. Kolegijos vertinimu, atsakovas kreipėsi į teismą dėl tėvystės nugincijimo po beveik (*duomenys neskelbtini*) metų tik dėl to, kad ieškovė padavė ieškinį dėl vaiko išlaikymo priteisimo.
13. Kolegija kritiškai vertino atsakovo argumentus, kad, nenuginčijus jo tėvystės, nebus įgyvendinta vaiko teisė pažinti savo biologinį tėvą. Kolegija nurodė, kad (*duomenys neskelbtini*). Kolegijos vertinimu, tenkinus atsakovo priešieškinių, vaikas iš esmės liktų be tėvo.
14. Kolegija preziumavo, kad (*duomenys neskelbtini*). Kolegija laikė reikšminga ir tai, kad atsakovas, savo noru ir laisva valia pripažinęs tėvystę, kurį laiką jį augino kaip savo vaiką, ir, kaip galima spręsti iš jo paaiškinimų, dėjo daug pastangų jo priežiūrai, išlaikė jį, (*duomenys neskelbtini*), tad ryšys tarp vaiko ir atsakovo yra įmanomas, nes jam atkurti nėra jokių objektyvių kliūčių. Kolegija konstatavo, kad atsakovas žymiai praleido ieškinio senaties terminą ir nenurodė jokių objektyvių priežasčių, kurios trukdė jam laiku kreiptis į teismą dėl tėvystės nugincijimo, todėl yra pagrindas taikyti ieškinio senatį ir atmesti atsakovo priešieškinių.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu atsakovas (*duomenys neskelbtini*) prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 15.1. Atsakovas nesutinka su abiejų teismų išvada, kad jis praleido ieškinio senaties terminą tėvystei nugincyti, nes priešieškinyje jis nurodė aplinkybę, jog (*duomenys neskelbtini*).
  - 15.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė proceso ir materialiosios teisės normas, nesivadovavo kasacinio teismo praktika, pagal kurią tėvystės nugincijimo instituto pagrindinis tikslas yra tikrojo biologinio tėvo nustatymas; vaiko teisė žinoti savo kilmę yra vienas iš tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais saugomų ir ginamų vaiko interesų; ginčijant tėvystę kartu turėtų būti keliamas reikalavimas nustatyti kito asmens tėvystę. Atsakovas siekia nugincyti tėvystę ne tik dėl to, kad nereikėtų mokėti išlaikymo, bet ir todėl, kad būtų nustatytas vaiko biologinis tėvas. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino aplinkybės, kad ieškovė nesutiko patikslinti ieškinio ir prašyti nustatyti vaiko biologinį tėvą bei priteisti iš jo išlaikymą, nors teismas jai išaiškino tokią galimybę. Teismo posėdyje ieškovė sutiko su atsakovo argumentais, kad (*duomenys neskelbtini*). Pareiga užtikrinti vaiko interesą nelikti be tėvo tenka ieškovei. Atsakovas nesutinka su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad, tenkinus jo priešieškinių, susiklostytų situacija, kad vaikas iš esmės liktų be tėvo.
  - 15.3. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai paneigė pirmosios instancijos teismo išvadą, kad yra pagrindas atnaujinti ieškinio senaties terminą atsakovo priešieškinių reikalavimui ir kad tėvystės nugincijimas šioje teisinėje situacijoje atitinka vaiko interesus. Atsakovo nuomone, nenuginčijus jo tėvystės, bus iš esmės pažeistas vaiko interesas ir neužtikrintos jo teisės žinoti savo biologinius tėvus ir tikruosius brolius bei seseris, vaiko teisė į paveldėjimą.
16. Ieškovė (*duomenys neskelbtini*) atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir priteisti iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
  - 16.1. Atsakovas teigia, kad abiejų instancijų teismai nepagrįstai nustatė, jog jis praleido ieškinio senaties terminą tėvystei nugincyti. Savo nesutikiną jis grindžia, be kita ko, aplinkybe, kad (*duomenys neskelbtini*). Tai neatitinka tikrovės ir teismai tokios aplinkybės nenustatė.
  - 16.2. Šioje byloje nėra tikslo nustatyti vaiko biologinį tėvą, todėl ji ir nereikšė tokio reikalavimo. Tėvystę ginčija ne vaiko motina, bet atsakovas, todėl jo tėvystės nugincijimo tikslas yra ne biologinio tėvo nustatymas, bet savanaudiškas tikslas išvengti prievolės išlaikyti vaiką. Aplinkybė, kad ji nereikšė reikalavimo nustatyti, jog vaiko tėvas yra (*duomenys neskelbtini*), nėra neteisėta veika ir nesudaro pagrindo atnaujinti ieškinio senaties terminą ir tenkinti atsakovo priešieškinių. Kasacinis teismas išaiškino, kad vaiko kilmės nustatymas nėra prioritetas vaiko interesas.
  - 16.3. Kasaciniame skunde nenurodyta argumentų, kurie pagrįstų, kad yra pagrindas atnaujinti praleistą daugiau kaip (*duomenys neskelbtini*) metus ieškinio senaties terminą tėvystei nugincyti.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl tėvystės nugincijimą reglamentuojančių teisės normų taikymo ir aiškinimo

17. Remiantis [CK](#) 3.149 straipsnio 1 dalimi, duomenis ginimo įrašė apie vaiko motiną ar tėvą leidžiama nugincyti tik teismo tvarka. Nugincyti motinystę ar tėvystę, pripažintą pareiškimu dėl tėvystės pripažinimo, galima tik įrodžius, kad vaiko motina ar tėvas nėra biologiniai tėvai ([CK](#) 3.150 straipsnio 1 dalis).
18. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje nuosekliai laikomasi vertinimo, kad bylos dėl tėvystės nustatymo (nuginčijimo) yra neatsiejamai susijusios su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 8 straipsniu užtikrinama asmens teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, kuri apima svarbius asmens tapatybės aspektus (žr., pvz., 2018 m. birželio 7 d. sprendimą byloje *Novotn? prieš Čekijos Respubliką*, peticijos Nr. 16314/13; 2018 m. balandžio 5 d. sprendimą byloje *Doktorov prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 15074/08; 2017 m. kovo 7 d. sprendimą byloje *R. L. ir kiti prieš Daniją*, peticijos Nr. 52629/11; 2014 m. vasario

18 d. sprendimą byloje *A. L. prieš Lenkiją* peticijos Nr. 28609/08, ir kt.). Teisė į privataus gyvenimo gerbimą, be kita ko, apima asmens teisę nustatyti santykius su kitais žmonėmis. EŽTT taip pat yra konstatavęs, kad ši teisė apima ir reikalavimą gerbti asmens sprendimą tapti ar netapti tėvu (žr. 2007 m. balandžio 10 d. sprendimą byloje *Evans prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 6339/05). Todėl EŽTT praktikoje laikomasi vertinimo, kad asmuo turi teisę bent jau turėti galimybę paneigti tėvystę vaikui, kuris, remiantis moksliniais įrodymais, yra ne jo (žr. 2018 m. birželio 7 d. sprendimą byloje *Novotn? prieš Čekijos Respubliką* peticijos Nr. 16314/13). Atsižvelgiant į tai, asmens teisės nugriūdyti tėvystę vaikui, kuris nėra jo biologinis vaikas, ribojimas gali lemti jo teisės į privataus gyvenimo gerbimą pažeidimą Konvencijos 8 straipsnio prasme.

19. Ginčiuose dėl vaiko kilmės Konvencijos 8 straipsnio aspektu susiduria keli svarbūs interesai – vaiko, tėvystės nugriūdyjimo siekiančio asmens, spėjamo vaiko tėvo, vaiko motinos, tarp kurių būtina nustatyti teisingą pusiausvyrą. Šio pobūdžio bylose EŽTT taiko tokią tėvystės nugriūdyjimo siekiančio asmens teisės į privataus gyvenimo gerbimą ribojimo pagrįstumo įvertinimo schemą: teisės į privataus gyvenimo gerbimą suvaržymas turi būti atliktas „pagal įstatymą“, jis turi turėti teisėtą tikslą (pvz., užtikrinti teisinį tikrumą (apibrėžtumą), šeiminį santykių saugumą ar pan.), ribojimas taip pat turi būti „būtinai demokratinėje visuomenėje“ – reikia pateikti svarbias ir pakankamas priežastis (motyvus) suvaržymui pagrįsti (žr., pvz., EŽTT 2014 m. vasario 18 d. sprendimo byloje *A. L. prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 28609/08, par. 61–68, kuriuo konstatuota, kad Konvencijos požiūriu pareiškėjas pagrįstai neturėjo galimybės nugriūdyti savo paties pripažintą vaiko tėvystę (pareiškėjas aiškiai žinojo, kad jis gali būti ne tėvas), vėliau moksliniais įrodymais patvirtinus, kad jis nėra vaiko tėvas, ir nesant aiškios galimybės nustatyti biologinį tėvą; šio pobūdžio bylose apsvaistymas to, kas atitiktų geriausius vaiko interesus, turi esminę reikšmę; geriausi vaiko interesai, priklausomai nuo jų pobūdžio ir rimtumo, gali nusverti tėvų interesus).
20. Siekiant nustatyti, ar tėvystės nugriūdyjimas yra būtinai demokratinėje visuomenėje, turi būti nustatyta *tinkama pusiausvyra tarp vaiko teisės žinoti biologinę kilmę*, kas gali būti itin svarbu suprantant savo gyvenimo istoriją ir formuojant tapatybę (žr. EŽTT 2016 m. sausio 14 d. sprendimą byloje *Mandet prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 30955/12), *vaiko teisės išsaugoti stabilūs šeimos ryšiai*. Iš EŽTT jurisprudencijos matyti, kad vaiko interesų pirmumas vyravo situacijose, kai pareiškėjai nesiėmė veiksmų atitinkamam procesui laiku inicijuoti, aiškiai žinodami arba turėdami pagrindą abejojti dėl savo tėvystės nuo pat vaiko gimimo, vaikams grėsė materialinio išlaikymo netekimas, nebuvo aiški galimybė nustatyti biologinį tėvą ir pan. (žr., pvz., EŽTT 1999 m. spalio 19 d. sprendimą dėl priimtumo byloje *Yildirim prieš Austriją*, peticijos Nr. 34308/96; 2007 m. sausio 8 d. sprendimą dėl priimtumo byloje *Patrik K??KAL prieš Čekijos Respubliką* peticijos Nr. 39277/06; 2014 m. vasario 18 d. sprendimą byloje *A. L. prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 28609/08, ir kt.).
21. Apibendrinama pirmiau nurodytą EŽTT praktiką teisėjų kolegija konstatuoja, kad, sprendžiant tėvystės nugriūdyjimo klausimą, be kita ko, vertinama, ar pareiškėjas ėmėsi veiksmų atitinkamam procesui laiku inicijuoti, ar kyla grėsmė vaikui, nugriūdyjant tėvystę, netekti tėvo ir materialinio išlaikymo, ar yra galimybė nustatyti biologinį vaiko tėvą ir kitos teisiškai reikšmingos aplinkybės, iš kurių visumos sprendžiama, kokia yra teisinga susiduriančių interesų pusiausvyra konkrečiu atveju.
22. Tokios pozicijos laikosi ir kasacinis teismas savo praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-387-916/2020](#) apibendrinamas kasacinio teismo praktiką byloje, kuriose atsisakyta nugriūdyti asmens, nesančio vaiko biologiniu tėvu, tėvystę, nurodė tokius kasacinio teismo suformuluotus kriterijus:
  - 1) susiformavęs emocinis, socialinis vaiko ir teisinio tėvo, siekiančio nugriūdyti tėvystę, ryšys, paneigiantis biologinės tėvystės svarbą vaiko interesų kontekste (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 2 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-304/2010](#); 2018 m. spalio 12 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-362-969/2018](#) 47 punktą; 2019 m. gegužės 9 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-67-969/2019](#) 36 punktą);
  - 2) vaiko amžius, t. y. kuo vyresnis vaikas, tuo stipresnis tėvystės pagrindu susiformavęs ryšys (pvz., civilinėse bylose [Nr. 3K-3-304/2010](#), [Nr. 3K-3-321-687/2016](#) ir [Nr. 3K-3-115-687/2019](#) vaikams buvo dešimt metų, civilinėje byloje [Nr. e3K-3-475-969/2018](#) vaikui buvo keturiolika metų, todėl, net ir esant silpnam emociniam ryšiui su tėvu, kuriam jau buvo apribota tėvų valdžia šio vaiko atžvilgiu, teismas atsisakė nugriūdyti tėvystę);
  - 3) vaiko nuomonė, t. y. noras išsaugoti ryšį su teisiniu tėvu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 5 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-475-969/2018](#) 22 punktą), lygiai taip pat teismams turi vertinti vaiko nuomonę ir priešingu atveju (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-596/2013](#), kurioje kasacinis teismas išaiškino, kad egzistuojanti socialinė, teisinė tėvystė, neatitinkanti biologinės tikrovės, negali būti paliekama patiems santykio dalyviams (teisiniui tėvui ir vaikui) to nenorint);
  - 4) galimybė nustatyti biologinį vaiko tėvą (šis kriterijus kasacinio teismo laikomas itin reikšmingu tėvystės nugriūdyjimo byloje; žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-92-706/2016](#) 14 punktą, kuriame pasakyta, kad teismų praktikoje nesudaroma galimybės nugriūdyti tėvystę asmeniui, nesančiam biologiniu vaiko tėvu, bet pripažinusiam tėvystę pareiškimu, jei vaiko biologinio tėvo nustatymas byloje neaiškus ir, nugriūdyjant tėvystę, vaikui kiltų grėsmė likti be tėvo; taip pat žr. 2019 m. balandžio 1 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-115-687/2019](#) 22 punktą);
  - 5) teisinio tėvo veiksmai, t. y. dėl kokių priežasčių buvo pripažinta tėvystė, ar jam buvo žinoma, kad jis galimai nėra vaiko tėvas ir pan., ar jis rūpinosi vaiku, kaip juo rūpinosi ir t. t. (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-115-687/2019](#), kurioje išaiškinta, kad, sprendžiant teisių apribojimo proporcingumo klausimą, be kita ko, gali būti reikšminga tai, koku būdu buvo patvirtinta byloje ginčijama tėvystė (įstatyme įtvirtintos prezumpcijos pagrindu, savanorišku pripažinimu ar teismo sprendimu), ar ieškovas ėmėsi veiksmų atitinkamam procesui laiku inicijuoti, kada jam tapo žinoma apie tai, kad jis nėra biologinis vaiko tėvas; taip pat žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 12 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-362-969/2018](#), kurioje buvo atsisakyta nugriūdyti tėvystę penkerių metų vaikui motyvuojant tuo, kad ieškovas žinojo ar turėjo pakankamą pagrindą manyti nuo pat vaiko gimimo, kad vaikas nėra jo biologinis sūnus, tačiau dėl tėvystės nugriūdyjimo kreipėsi jau susiformavus glaudžiam emociniam ryšiui su vaiku, kuris nori bendrauti su ieškovu).
23. Taigi, kaip minėta, vertinant tėvystės nugriūdyjimo siekiančio asmens teisės į privataus gyvenimo gerbimą ribojimo pagrįstumą, turi reikšmės tai, koku būdu buvo patvirtinta byloje ginčijama tėvystė (įstatyme įtvirtintos prezumpcijos pagrindu, savanorišku pripažinimu ar teismo sprendimu), ar ieškovas ėmėsi veiksmų atitinkamam procesui laiku inicijuoti, kada jam tapo žinoma apie tai, kad jis nėra biologinis vaiko tėvas. Taip yra todėl, kad, skirtingai nuo tėvystės patvirtinimo įstatyme taikomos prezumpcijos pagrindu, tėvystės pripažinimas yra savanoriškas asmens sprendimas tapti tėvu, savanoriškas apsisprendimas prisiimti tėvo vaidmenį ir atlikti tėvo funkcijas vaiko atžvilgiu, t. y. plėtoti socialinę, psichologinę tėvystę. Tokį sprendimą – pareiškimu pripažinti tėvystę – asmuo turi priimti itin atsakingai, įvertinęs visas šio sprendimo teises pasekmes. Tai lemia, kad tėvystė, pripažinta savanorišku pareiškimu, gali būti nugriūdyta tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, dėl to, kad save tėvu laikęs asmuo buvo apgautas sukčiaujant, priverstas pripažinti tėvystę ar suklydo dėl fakto, kuris jam nebuvo žinomas tuo metu, kai pripažino tėvystę, ir dėl kurio, esant tokioms pačioms aplinkybėms, galėjo suklysti bet kuris vidutiniškai protingas žmogus. Todėl asmuo, kuris žinojo nesančias vaiko biologiniu tėvu, bet pripažinęs tėvystę, iš esmės praranda galimybę vėliau ją nugriūdyti, taip ginant šeimos santykių, tėvo ir vaiko

santykių stabilumą, nepriklausomai nuo biologinės tiesos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-387-916/2020, 18 punktas).

24. Atsižvelgiant į būtinumą apsaugoti vaiko interesus ir užtikrinti jo statuso apibrėžtumą, yra nustatyta trumpa ieškinio dėl tėvystės nugincijimo senatis. [CK 3.152 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad kreiptis į teismą dėl tėvystės (motinystės) nugincijimo nustatomas vienerių metų ieškinio senaties terminas. Šis terminas skaičiuojamas nuo tos dienos, kada asmuo, kuris kreipiasi į teismą, sužinojo apie ginčijamus duomenis, išrašytus vaiko gimimo irrašė, arba paaiškėjo aplinkybių, duodančių pagrindą teigti, kad duomenys neatitinka tikrovės. Vienerių metų ieškinio senaties terminas dėl tėvystės nugincijimo gali būti atnaujintas, jei jis buvo praleistas dėl svarbių priežasčių ([CK 1.131 straipsnio](#) 2 dalis). Svarbios priežastys yra vertinamos aplinkybė, todėl būtina nustatyti ne tik jų objektyvų egzistavimą, bet ir asmens, kuris dėl šių priežasčių laiku nesikreipė į teismą dėl tėvystės nugincijimo, subjektyvų požūrį į šias aplinkybes ir jų svarbą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-321-687/2016, 27, 28 punktai).
  25. Nagrinėjamoje byloje sprendžiamas tėvystės nugincijimo klausimas esant šioms teismų nustatytoms aplinkybėms: (*duomenys neskelbtini*).
  26. Nagrinėjamoje byloje nėra nustatyta aplinkybė, kad (*duomenys neskelbtini*) būtų apgautas sukčiaujant, priverstas pripažinti tėvystę ar suklydo dėl fakto, kuris jam nebuvo žinomas tuo metu, kai pripažino tėvystę. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai, įvertinę visus byloje esančius įrodymus, padarė tapatų išvadą, kad (*duomenys neskelbtini*) nuo pat vaiko (*duomenys neskelbtini*) gimimo žinojo, jog jis nėra (*duomenys neskelbtini*) biologinis tėvas. Kasaciniu skundu atsakovas nesutinka su šia teismų nustatyta aplinkybe.
  27. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad kasacinis teismas fakto klausimų nenustato. Kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių ([CPK](#) 353 straipsnio 1 dalis). Kasaciniu skundu atsakovas neteikia argumentų dėl to, kokias konkrečiai įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklės teismai pažeidė nustatydami šią aplinkybę. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo spręsti, jog teismai nustatė minėtą aplinkybę pažeidžiant įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles.
  28. Bylą nagrinėję teismai taip pat vienodai nusprendė, kad atsakovas (*duomenys neskelbtini*) praleido vienerių metų ieškinio dėl tėvystės nugincijimo senaties terminą, tačiau skirtingai sprendė klausimą dėl ieškinio senaties termino atnaujinimo. Pirmosios instancijos teismas vertino, kad atsižvelgiant į vaiko interesus yra pagrindas atnaujinti ieškinio senaties terminą, tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad byloje nėra nustatyta svarbių priežasčių terminui atnaujinti. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad atsakovas yra žymiai praleidęs ieškinio senaties terminą, jokių objektyvių priežasčių, kurios trukdė jam laiku kreiptis dėl tėvystės nugincijimo, atsakovas nenurodė. Teismo vertinimu, vien ta aplinkybė, kad atsakovas, savo noru ir valia pripažinęs ieškovės sūnaus tėvystę, po jų išsiskyrimo visiškai nusišalino nuo vaiko priežiūros, išlaikymo ir bendravimo su vaiku, negali būti vertinamos kaip aplinkybės, sudarančios pagrindą atnaujinti praleistą [CK 3.152 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytą vienerių metų ieškinio senaties terminą reikalavimui nugincyti tėvystę.
  29. Teisėjų kolegija sutinka su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad byloje nėra nustatyta svarbių priežasčių, dėl kurių (*duomenys neskelbtini*) praleido ieškinio senaties terminą. Kita vertus, kasacinis teismas savo praktikoje yra pripažinęs galimybę sprendžiant ieškinio senaties termino atnaujinimo klausimą tėvystės nugincijimo byloje atsižvelgti ir į vaiko interesus.
  30. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad tėvystės nugincijimu gali būti siekiama ne tik nutraukti egzistuojantį vaiko teisinį santykį su kaip tėvu įrašytu asmeniu, bet ir nustatyti tikrąją vaiko kilmę, biologinį vaiko tėvą. Ieškiniam dėl tėvystės nustatymo ieškinio senaties terminas netaikomas, todėl tokio pobūdžio byloje, kai yra pareiškiamas dvigubas reikalavimas – nugincyti ir nustatyti tėvystę, teismas ieškinio senaties termino taikymo klausimą turėtų vertinti ne kiekvienam pareiškiamam reikalavimui atskirai, o kartu, prioritetiškai atsižvelgdamas į vaiko interesus. Tėvo vaidmuo vaiko gyvenime yra ypač svarbus, todėl visi su tėvystės nugincijimu, nustatymu susiję klausimai turi būti sprendžiami įvertinus visus naujai kuriamo santykio aspektus iš vaiko perspektyvos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-596/2013).
  31. Taigi, sprendžiant tėvystės nugincijimo klausimą, būtina įvertinti ir vaiko interesus, įskaitant ir vaiko teisę žinoti savo kilmę. Kaip minėta, siekiant įvertinti, ar tėvystės nugincijimas yra būtinas demokratinėje visuomenėje, turi būti nustatyta tinkama pusiausvyra tarp vaiko teisės žinoti biologinę kilmę, kas gali būti itin svarbu suprantant savo gyvenimo istoriją ir formuojant tapatybę, ir vaiko teisės išsaugoti stabilus šeimos ryšius.
- Nagrinėjamoje byloje, nepaneigiant socialinės tėvystės reikšmės, tačiau atsižvelgiant į šioje byloje nustatytas aplinkybes (šios nutarties 25 punktas) ir ypač į tai, kad tarp atsakovo (*duomenys neskelbtini*) ir vaiko (*duomenys neskelbtini*) nėra susiklostęs socialinis ryšys, be to, į tai, kad yra reali galimybė nustatyti biologinį vaiko tėvą, sprendžiant tėvystės nugincijimo klausimą, būtina įvertinti vaiko interesus vaiko teisės žinoti savo kilmę kontekste.
32. Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į vaiko teisę žinoti savo kilmę, nusprendė, kad vaiko interesus atitiktų tėvystės nugincijimas. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai. Apeliacinės instancijos teismas kritiškai vertino atsakovo argumentus dėl vaiko (*duomenys neskelbtini*) teisės pažinti savo biologinį tėvą. Šiuo aspektu apeliacinės instancijos teismas laikė svarbiomis šias aplinkybes: (*duomenys neskelbtini*).
  33. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas prioritetą socialinei tėvytei suteikė remdamasis iš esmės vien aplinkybėmis, susijusiomis su asmens palankiu požiūriu į tėvystę. Teisėjų kolegija sutinka, kad šis argumentas, kartu įvertinus ir šios nutarties 26 ir 28 punktuose nurodytas aplinkybes, turėtų esminę reikšmę sprendžiant dėl socialinės tėvystės, jei nebūtų įmanoma nustatyti vaiko biologinio tėvo. Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvų, teismas šiuos argumentus taip pat vertino tame kontekste, kad, tenkinus atsakovo priešiškinį, susiklostytų tokia situacija, kad nepilnametis vaikas iš esmės liktų be tėvo. Vis dėlto to nepakanka tokioje kaip nagrinėjamoje byloje susiklosčiusioje situacijoje, kai tarp tėvystę pripažinusio asmens ir vaiko nėra susiklostęs socialinis ryšys, o objektyvios galimybės, kad toks ryšys susiklostys, iš esmės yra lygiavertės vertinant tiek iš biologinio tėvo, tiek ir socialinio tėvo perspektyvos. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje, kai nėra su vienu iš tėvų nėra susiklostęs socialinis ryšys ir yra reali galimybė nustatyti biologinį tėvą, biologinės tėvystės nustatymas turi esminę reikšmę vaiko interesams.
  34. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai nagrinėjamoje byloje nesiėmė visų įmanomų priemonių tam, kad būtų nustatytas vaiko (*duomenys neskelbtini*) biologinis tėvas, nors byloje nustatytos aplinkybės lemia, kad tėvystės nugincijimo klausimas turėjo būti sprendžiamas kartu ir sprendžiant klausimą dėl biologinės tėvystės nustatymo. Pirmosios instancijos teismas išaiškino vaiko (*duomenys neskelbtini*) motinai galimybę patikslinti ieškinio reikalavimus pareiškiant reikalavimą dėl vaiko (*duomenys neskelbtini*) biologinio tėvo nustatymo, tačiau vaiko motina atsisakė tai daryti. Apeliacinės instancijos teismas, nurodęs, kad, tenkinus atsakovo priešiškinį, susiklostytų tokia situacija, kad nepilnametis vaikas iš esmės liktų be tėvo, neįvertino galimybės nustatyti vaiko (*duomenys neskelbtini*) biologinį tėvą.
  35. Nagrinėjant ginčus dėl tėvystės (motinystės) nugincijimo privalo dalyvauti vaiko teisių apsaugos institucija ([CK 3.153 straipsnis](#)). Kilus ginčui nepilnamečio interesus turi saugoti ir ginti valstybė (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 4 straipsnis, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 59, 60 straipsniai). Institucijos uždavinys yra saugoti ir ginti vaiko interesus, imtis priemonių, kad būtų apsaugotos vaiko teisės, taip pat ir teisė žinoti savo tėvus ([CK 3.147 straipsnio](#) 2 dalis).
  36. Esant įrodymui (ekspertizės išvadai), kad ieškovas nėra vaiko biologinis tėvas ir vaiko motina nurodo spėjamą vaiko tėvą, vaikas nori žinoti savo kilmę, teismas tokiu atveju turi spręsti tėvystės nugincijimo ir nustatymo klausimus, atsižvelgdamas į vaiko interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-321-687/2016](#), 34 punktas).

37. Kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad tėvystės nugincijimo byloje, nesant pareikšto reikalavimo dėl tėvystės nustatymo, tačiau esant pakankamai objektyviu duomeniu, leidžiančiu nustatyti spėjamo biologinio vaiko tėvo tapatybę, vaiko motina, o jai to nedarant – valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija gali pareikšti jam reikalavimą dėl tėvystės nustatymo. Jei nurodyti asmenys tokio reikalavimo teismui nepateikia, teismas, atsižvelgdamas į vaiko interesus, gali motyvuota rašytine nutartimi (CPK 290 straipsnio 1 dalis) sustabdyti bylos nagrinėjimą (CPK 164 straipsnio 4 punktas) ir kreiptis į valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją, prašydamas per teismo nustatytą protingą terminą įvertinti, ar nėra pagrindo byloje pareikšti reikalavimo dėl tėvystės nustatymo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 12 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-362-969/2018 14 punktą).
38. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šioje byloje nustatytas aplinkybes (šios nutarties 25 punktas) ir ypač į tai, kad pati Vaiko teisių apsaugos tarnyba pateikė išvadą, jog (*duomenys neskkelbtini*) tėvystės vaiko (*duomenys neskkelbtini*) atžvilgiu nugincijimas neprieštarauja vaiko interesams, taip pat į tai, kad egzistuoja realios galimybės nustatyti biologinį vaiko (*duomenys neskkelbtini*) tėvą, nusprendžia, kad nagrinėjamoje byloje yra pagrindas kreiptis į valstybinę vaiko teisių apsaugos instituciją, kuri, siekdama apginti vaiko interesus, turėtų spręsti dėl reikalavimo nustatyti tėvystę pareiškimo šioje byloje. Teisėjų kolegija pažymi, kad šiai institucijai įstatymu nustatyta kompetencija imtis priemonių, kad būtų apsaugotos vaiko teisės, taip pat ir teisė žinoti savo tėvus. Todėl tuo atveju, kai vaiko tėvas ar motina nesima reikiamų priemonių vaiko interesams apsaugoti, neužtikrina vaiko teisės žinoti savo kilmę, tokių priemonių privalo imtis ir užtikrinti vaiko teisę žinoti savo kilmę valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija. Bylą nagrinėję teismai, neišnaudoję visų galimybių imtis priemonių nustatyti vaiko biologinį tėvą, pažeidė materialiosios ir proceso teisės normas. Todėl yra pagrindas naikinti (*duomenys neskkelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos (*duomenys neskkelbtini*) sprendimą ir (*duomenys neskkelbtini*) apylinkės teismo (*duomenys neskkelbtini*) sprendimą ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.
39. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį, kad tuo atveju, jei vis dėlto nagrinėjamoje byloje nebūtų galimybės nustatyti vaiko (*duomenys neskkelbtini*) biologinį tėvą, (*duomenys neskkelbtini*) pareiškimo pripažintos tėvystės nugincijimo klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į visas šioje byloje nustatytas aplinkybes, įskaitant ir aplinkybę, kad, nugincijus tėvystę, vaikas gali likti be tėvo ir prarasti materialinį išlaikymą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

40. Kasacinis teismas patyrė 9,80 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 15 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Perdavus bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, šių išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 ir 362 straipsniais,

nutaria:

(*duomenys neskkelbtini*) apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos (*duomenys neskkelbtini*) sprendimą ir (*duomenys neskkelbtini*) apylinkės teismo (*duomenys neskkelbtini*) sprendimą panaikinti ir perduoti civilinę bylą nagrinėti iš naujo Utenos apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Algirdas Taminskas

Donatas Šernas